

Vikten av observation – en dagmammans reflektioner

WOW! Efter första helgen på utbildningen satte jag mig i fåtöljen, med anteckningsblock och penna och började.....en resa i barnens värld! Jag blev glatt överraskad. Det var så fantastiskt och skönt att sätta sig i observation, jag väljer att kalla det så. Mest för att det blev min bästa stund på dagen, en stunds avkoppling fast i full närvaro.

Studera, följa, skriva några anteckningar. Observera. Vara en i rummet fast inte interagera. Vara lugn. Se barnet. Se leken. Se kreativiteten. Se rörelser. Se variation. Och kanske, bara kanske, börja få syn på saker som jag inte har sett förut.

”De behov och intressen som barnen själva har bör ligga till grund för utformningen av miljön och planeringen av den pedagogiska verksamheten.”

ur Lpfö 98 rev.2016, sid. 12

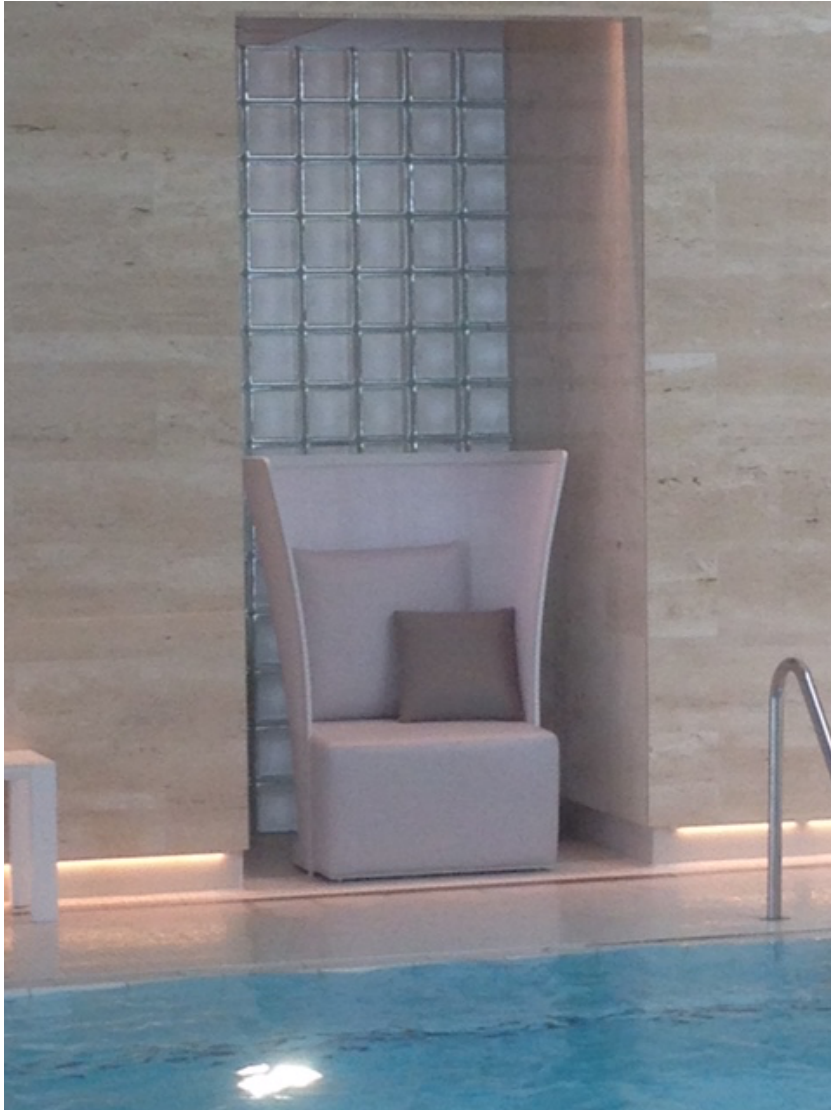
Vi färgas av våra tankar

Eller har jag sett dem, men inte utan mina tankar, bedömningar, synpunkter, tolkningar. Då kanske jag inte har sett med fräscha ögon, utan tittat med ”filter” för ögonen, färdiga tolkningar, idéer och tankar som alla kommer från det förflutna/historien, dvs. det hjärnan redan har något minne av. Men! Vänta nu. Det kanske inte alls är så att han är så ”vild”? Han sitter en lång stund, helt tyst, och tittar på vad vännerna gör. Många av de föreställningar som jag samlat på mig fick ge vika när jag började observera. Det är skillnad på att titta, studera och objektivt notera utan att göra något med vad som sker. Bara notera. Observera.

”...observation av barnen blev en av de viktigaste delarna av montessoripedagogiken som också resulterade i devisen: Följ barnet!”

ur Maria Montessori – Anteckningar ur ett liv, K. Signert

Tänk om vi bara ser ”toppen på isberget”? Det verkar som om det finns många fler dimensioner som barnet rör sig i. Och det får jag bara tillgång till om jag väljer att plocka ur mig själv ur ekvationen, alltså observera. Sätta sig i observation.

"The Chair is Empty", Osho

Jag har observerat i drygt 30 timmar under en 9 månaders period. Mest barnen i min egen verksamhet men även miljöer och vuxna (andra pedagoger och mig själv). Det mesta har varit på hemmaplan, inomhus. Samma kväll har jag läst anteckningarna eller tittat på filmat material och skrivit en reflektion.

"Förskolans kvalitet ska kontinuerligt och systematiskt observeras, dokumenteras, följas upp, utvärderas och utvecklas. Denna pedagogiska dokumentation ska gälla barnens utveckling, erövrande av erfarenheter, kunskaper och färdigheter; verksamhetens innehåll och utförande; pedagogernas roll och agerande; miljö och material. Det krävs god kunskap i att observera, dokumentera och reflektera (d.v.s. hela dokumentationsprocessen) för att kunna följa små barns snabbt föränderliga utveckling och lärande."

ur Småbarnens egen läroplan, sid.21

Sammanhanget är avgörande

Genom att observera barnen får jag omedelbart tag på mitt åtagande för barn. Det är viktigt att se sig själv i ett större sammanhang (tycker jag i alla fall). Jag har alltid varit road av att titta på små filmer och/eller foton tagna i mitt jobb, dvs. på barnen. Nu kan jag se en förklaring till det. Jag har använt dem som en stund för reflektion och även att bekräfta mig själv som pedagog.

En paus från reaktion

När jag sätter mig i observation flyttar jag fokus från mig själv och mina tankar till barnet. Det är kanske inte förrän då jag verkligen ser barnet. Det är lätt att vara i en reaktion på sin omvärld – i det här fallet barnen. I en observationsstund bryter vi den reaktionen och tittar helt enkelt på vad som händer, utan att reagera, utan att ändra, tycka, styra upp situationen. Bara titta, notera, studera. Här ute. I världen. Det ger en meditativ känsla. Hög närvaro.

"Barnets personliga utveckling börjar vid födseln och fortsätter med största intensitet under de tre första levnadsåren. Det är absolut nödvändigt att denna period, mer än någon annan, ägnas en omsorgsfull och aktiv uppmärksamhet."

Maria Montessori

Att släppa på kontrollen

Barnen blir sedda med så objektiva ögon som möjligt. Då skapas ett utrymme. För barnet, men även för mig som pedagog. Min erfarenhet är att det är just när jag observerar som nya

saker händer. För att det tillåts. Jag intar en betraktande roll och vågar låta barnen göra det de är i färd med. Ex. WH använder lilla utebordet som klätter-möjlighet.

I gruppen har det visat sig att barnen kan lösa många av de situationer som uppstår väldigt fint utan min interaktion. Är det tack vare ett aktivt "lyssnande" och full närvaro som barnen kan agera naturligt?

Det har varit enkelt och givande att läsa dagens anteckningar och skriva några raders reflektion. Detta har jag gjort samma kväll. Det känns fint och sunt att summera dagen och ge det som hänt en djupare dimension. Att reflektera över en observation är värdefullt från ett annat perspektiv än där vi vanligtvis kommer från. Det har också gett mig en ny syn på mig själv som pedagog.

Med tillit till barnet

Barnet som jag observerar blir sedd och hörd och det är tydligt att barnet uppfattar det. Det finns en enorm bekräftelse i att jag följer barnet. Hela gruppen leker oftast både respektfullt och harmoniskt då jag observerar. Jag är där, lägger mig inte i leken, men finns tillgänglig på ett sätt som verkar inge trygghet.

Vid observation ser man saker som annars lätt går förbi. Till exempel hur barnet använder sin kropp, sjunger samtidigt som hon bygger med lego, undersöker ett gosedjur med alla sina sinnen.

Jag har genom att observera fått en högre respekt för varje barn. En ökad respekt för leken. Och börjar få upp ögonen för att barnen har tillgång till en alldeles fantastisk "barnvärld" där allt är intressant och möjligt! Det har visat mig att barnen har tillgång till en andlig/spirituell värld som vi vuxna har glömt eller behöver träna oss tillbaka till genom yoga, meditation etc.

"I förskolan ska barnen möta vuxna som ser varje barns möjligheter och engagerar sig i samspelet med både det enskilda barnet och barngruppen."

ur Lpfö 98 rev.2016, sid.6

Att se de små tingen

I detaljerna ligger mycket kunskap och vid observation ser man detaljer som annars går förbi. Det är av stor vikt att fånga upp detaljerna för att kunna erbjuda barnet det hon/han behöver just nu. Ett barn utvecklas hela tiden och det går i snabb takt. En förmåga, t.ex. musikalitet kan visa sig väldigt subtilt i och med observation.

Underlag för utveckling

Pedagogens roll är att se (observera) och tolka till barnets fördel och erbjuda en miljö, ett utrymme, både fysiskt och mentalt, där den naturliga växten kan få hända. Om vi styr (lär ut?) så utgår vi ifrån att vi vet något som inte barnen vet. Det blir snarare en begränsning till barnets naturliga drivkraft att inhämta kunskaper.

Observationer, över tid och med kontinuitet, ger alltid en mer nyanserad bild av varje barn som unika individer. Det blir inte lika lätt att "parkera" någon som "blyg", "besvärlig" etc. utan man håller sig öppen för att möta variationer och nya sidor hos personen.

Genom observation kan vi se vad denna unika individ tränar på just nu. Oftast behöver vi inte tillföra något.

"Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål."

ur Skollagen, kap.3, 3 §

En härlig upptäckt har varit att se att glädje finns helt naturligt hos varje barn. Vi behöver inte locka fram något hos dem utan "bara" vara där och dela upplevelsen (glad, nöjd, stolt) med dem i stunden. Som en medupplevare. I livet.

Man kan sätta i system att observera olika saker under en tid; samspel, språket, miljön, motorik osv. Efter 2-3 veckor kan man sammanfatta och se vad som dykt upp. Det kan vara bra och stärkande för oss pedagoger att följa ett barn under en längre tid. På så sätt ser vi och får bekräftelse på det jobb vi lägger ned, exempelvis vid inskolning av nya barn. I observationer (gärna där vi filmar oss själva) syns hur anknytningen är mellan barn och vuxen.

När jag har filmat vår verksamhet under en lite längre tid, har jag kunnat se detaljer på vad som fungerar och vad som inte fungerar. Det blev t.ex. tydligt att jag behövde sätta en gräns för tidsöverenskommelser. Jag såg skillnad på mig själv vid färre barn i gruppen alternativt full grupp.

"Det känns som en gåva till barnet när jag observerar det. Det skapar både fokus och ett fritt utrymme. För oss båda. För alla." Gunilla Hammarlund, 20/9 2017.

Källförteckning

Småbarnens egen läroplan, Carlberg, Granberg och Lindfors

Lpfö 98/16, Skolverket

Skollag (2010:800) kap.3, 3§, Barnens och elevernas lärande och personliga utveckling

Maria Montessori – Anteckningar ur ett liv, Kerstin Signert

Barnsinnet – The Absorbent Mind, Maria Montessori

Småbarnspedagogik på montessorivis, Maria Folke-Fichtelius

Observera mera, Rubinstein Reich, L

Att observera – en lika viktig vana som att borsta tänderna, ur Montessoritidningen nr 4/2013

Mår barnen bra i förskolan?, Ulla Waldenström

Dokumentera inte viktigast, I Pramling Samuelsson, ur tidningen Förskolan 9/12

Magda Gerber, grundare av "Resources for Infant Educators", RIE www.rie.org

Bilder tagna ur egen verksamhet – med samtycke från föräldrar & barn

The Transmission of the Lamp, chapter 30, This chair is empty, Osho